

Türkiye’de Dizi ve Film Senaryolarından İntihal: Kavramlar, Sınırlar ve Senarist Deneyimleri

Plagiarism in TV and Film Screenplays in Turkey: Concepts, Boundaries, and Screenwriter Experiences

KEMAL ÇELİK*

İHSAN EKEN**

* Assoc. Prof., İstanbul Medipol University, Faculty of Communication, Department of Radio Television and Cinema, Kavacık Campus, 34810 Beykoz, İstanbul/Türkiye.

E-mail: kemal.celik@medipol.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-1577-5151>

** Assoc. Prof., İstanbul Medipol University, Faculty of Communication, Department of Media and Visual Arts, Kavacık Campus, 34810 Beykoz, İstanbul/Türkiye.

E-mail: ieken@medipol.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-0401-8545>

Öz: Türkiye’de film ve dizi sektörü ekonomik ve kültürel etkisiyle hızla büyüyerek uluslararası alanda önemli bir üretim merkezi olmuştur. Ancak bu büyüme, özellikle senaryo alanında fikri mülkiyet ihlallerinin ve intihal vakalarının artmasına yol açmıştır. Senaryo yazım süreci, birçok yaratıcı aşamayı içerirken, bu sürece çok sayıda paydaşın katılımı özgün fikirlerin korunmasında güçlük yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum, senaristlerin eser sahipliği haklarını tehdit etmekte ve yaratıcı süreç üzerinde baskı oluşturmaktadır. Araştırmada, kartopu örnekleme yöntemiyle seçilen 18 aktif senaristle yapılan derinlemesine mülakatlarda, katılımcıların yarısından fazlasının intihale maruz kaldığı belirlenmiştir. Katılımcılar, intihalin genellikle özgün bağlamdan koparılarak profesyonelce yeniden kurgulandığını ve mevcut yasal çerçevelerin bu vakaları net olarak tanımlamakta yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir. Ayrıca hukuki süreçlerin uzun ve etkisiz olduğu, meslek birliklerinin tarafsız ve destekleyici rol üstlenmediği vurgulanmıştır. Sonuç olarak, intihal olgusunun daha açık tanımlanması, hukuki mekanizmaların iyileştirilmesi, senaryo tescil sisteminin kurulması ve meslek birliklerinin güçlendirilmesi önerilmektedir. Ayrıca sektörde sendikalaşmanın ve dayanışma kültürünün teşvik edilmesinin önemi belirtilmektedir.

Anahtar kelimeler: Senaryo, İntihal, Senarist hakları, Esinlenme, Bağımsız yaratım ilkesi

Abstract: The Turkish film and TV industry has rapidly expanded, becoming an important international production center with significant economic and cultural impact. However, this growth has led to increased intellectual property violations and cases of plagiarism, particularly in screenwriting. The screenwriting process involves numerous creative stages; however, protecting original ideas is challenging due to the involvement of multiple stakeholders. This situation threatens scriptwriters' rights to authorship and exerts considerable pressure on the creative process. In-depth interviews conducted with 18 active screenwriters, selected through snowball sampling, revealed that over half had experienced plagiarism. Participants noted that plagiarism often involves professionally reconstructing original ideas out of context, highlighting the inadequacy of existing legal frameworks to clearly define such cases. Additionally, legal processes are described as

Gönderim 30 Mart 2025

Düzeltilmiş Gönderim 12 June 2025

Kabul 13 Haziran 2025

Received 30 March 2025

Received in revised form 12 June 2025

Accepted 13 June 2025

lengthy and ineffective, and professional associations reportedly fail to provide impartial and supportive roles. Consequently, clearer definitions of plagiarism, improvements in legal mechanisms, establishment of a script registration system, and strengthening of professional associations are recommended.

Keywords: *Script, plagiarism, scriptwriters rights, Inspiration, Principle of independent creation*

Giriş

Türkiye’de dizi ve film sektörü hem ulusal ekonomiye sağladığı katkı hem de kültürel etkileşimdeki stratejik rolü nedeniyle son yıllarda kayda değer bir büyüme ivmesi kazanmıştır. Özellikle yerli yapımların Orta Doğu’dan Latin Amerika’ya uzanan geniş bir coğrafyada yoğun ilgi görmesi, Türkiye’nin küresel medya pazarındaki rekabet gücünü artırmakta; bu durum, ülkeyi uluslararası düzeyde önemli bir yapım merkezi konumuna taşımaktadır. Nitekim Türkiye’de üretilen dizilerin 170’den fazla ülkede yayımlandığı ve yaklaşık 750 milyon izleyiciye ulaştığı; bu sayede Türkiye’nin dizi ihracatında dünya sıralamasında ilk beş ülke arasında yer aldığı belirtilmektedir (Hürriyet, 2024).

Bu türden eserler, fikrî mülkiyet hukukunun koruma alanına girmekte ve bu hukuk dalı iki temel kategori altında değerlendirilmektedir: telif hakları (copyright) ile sınai mülkiyet hakları (industrial property). Telif hakları; bilimsel ve edebî eserler, müzik ve sinema yapımları gibi fikir ve sanat ürünlerinin yanı sıra bağlantılı hakları, bilgisayar yazılımlarını ve veri tabanlarını içerirken, sınai mülkiyet hakları ise patent, faydalı model ve marka gibi teknik-ticari unsurları kapsar.

Bu bağlamda, film ve dizi üretim süreçlerinin temelini oluşturan senaryo yazımı; hikâye fikrinin geliştirilmesinden karakter ve olay örgüsünün inşasına, sahne ve diyalogların yapılandırılmasına kadar çok katmanlı bir yaratım sürecini içermektedir. Ancak bu yaratıcı süreç, yalnızca senaristlerin emeğiyle sınırlı kalmamakta; yapımcılar, yönetmenler ve yayıncı kuruluş temsilcileri gibi çeşitli aktörlerin müdahil olmasıyla daha karmaşık bir yapıya dönüşmektedir. Bu çok aktörlü yapı, kimi durumlarda özgün fikrin korunmasını zorlaştırmakta; özellikle sektörde nüfuz sahibi yapım şirketleriyle kanal yöneticilerinin senaristlerle kurduğu asimetrik ilişkiler, senaristlerin eser sahipliği haklarını ihlal ederek yaratıcı süreç üzerinde baskı oluşturmaktadır.

Oysaki, senaristler 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun (FSEK, 1951, m. 8) tanımı uyarınca hem mali hem de manevi haklara doğrudan sahip eser sahipleri olarak kabul edilmektedir. Bu haklar, senaryonun fikrî düzeyde ortaya çıkmasıyla birlikte kendiliğinden (ipso iure) doğar ve FSEK çerçevesinde, özgünlük ve yaratıcı katkı ilkeleri temelinde korunur. Bu çerçevede senaristler, eser üzerinde adlarının belirtilmesi, içeriğin izinsiz değiştirilmemesi ve eserlerinden ekonomik olarak faydalanma gibi haklara sahiptir.

Ne var ki, senaristlerin bu haklarını tehdit eden en ciddi sorunlardan biri, intihal olgusudur. İntihal, yaratıcı emeğin izinsiz biçimde sahiplenilmesi yoluyla ortaya çıkan ve senaristin üretimine yönelik doğrudan bir ihlal teşkil eden bir eylemdir. Hukuki düzlemde, intihal; Bern Sözleşmesi’nin 2. maddesi ve FSEK’in ilgili

hükümleri kapsamında "eser sahipliği haklarının ihlali" olarak tanımlanmaktadır. Ancak Türkiye’de senaryo sektöründe bu tür ihlallerin sistematikleştiği, yaygınlaştığı ve çoğu zaman hukuki yaptırıma uğramadan örtük biçimde sürdüğü gözlemlenmektedir. Bu durum, yalnızca yaratıcı rekabeti zedelemekle kalmamakta, aynı zamanda senaristlerin psikolojik, ekonomik ve mesleki refahını olumsuz etkilemektedir.

Öte yandan, intihal konusu akademik bağlamda sıklıkla tartışılan bir mesele olmasına rağmen, Türkiye’deki dizi ve film sektöründe senaryo intihaline dair yürütülen kapsamlı ve alan temelli ampirik araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu literatür boşluğu, elinizdeki çalışmanın temel motivasyonunu oluşturmaktadır. Araştırmanın temel amacı, Türkiye’de dizi ve film senaryolarından ne oranda intihal olduğu, senaristlerin bu konudaki deneyimlerini, algılarını ve çözüm önerilerini derinlemesine incelemek; ayrıca hukuki ve sektörel koruma mekanizmalarına olan güven düzeylerini ortaya koymaktır.

Teorik Çerçeve ve Literatür Taraması

Türkiye’de eser kavramına ilişkin hukuki tanım, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nda (FSEK) ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Bununla birlikte, eser tanımı ve eser sahiplerine tanınan hukuki haklara yer veren ilk uluslararası çok taraflı sözleşme olan ve 1886 yılında kabul edilen Bern Sözleşmesi’ne Türkiye 1948 yılında taraf olmuştur. Bu iki metin, Türkiye’de fikir ve sanat eserlerine ilişkin hukuki düzenlemelerin hem iç hukuki temellerini hem de uluslararası bağlayıcılığını oluşturmaktadır (Ergüney, 2023, s. 118). Özellikle FSEK kapsamında “eser” kavramı, sahibinin hususiyetini taşıyan ve somutlaştırılarak kanunda öngörülen eser türlerinden birine dâhil olan her türlü fikrî ve sanatsal ürünü ifade etmektedir. “Hususiyet” kavramı, bir eserin yaratıcısının kişisel katkısını ve özgün yaratım tarzını taşıması olarak açıklanabilir.

FSEK madde 1/B uyarınca, bir fikrî ürünün eser niteliği kazanabilmesi için dört temel şartın sağlanması gerekmektedir: (1) Ürünün fikrî bir çabanın sonucu olması, yani yaratıcı ya da entelektüel bir faaliyetle meydana gelmesi; (2) özgün ve orijinal nitelik taşıması, yani başkasının eserinden kopya edilmemiş olması; (3) kanunda belirtilen eser türlerinden birine (ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema) dâhil olması; ve (4) düşünsel ürünün yalnızca soyut hâlde kalmayıp yazı, ses, görüntü gibi yollarla somutlaştırılması. FSEK’in eser türlerine ilişkin sınıflandırması kapsamında bu türler şu şekilde sıralanmaktadır: bilim ve edebiyat eserleri (kitaplar, makaleler, şiirler, bilgisayar programları vb.), musiki eserleri (şarkılar, besteler, senfoniler), güzel sanat eserleri (resim, heykel, fotoğraf, mimari yapılar) ve sinema eserleri (filmler, diziler, kısa filmler vb.).

Özetle, FSEK’e göre bir fikrî ürünün eser sayılabilmesi için hem subjektif (hususiyet) hem de objektif (tür ve somutlaştırma) koşulları taşıması gerekmektedir. Bu iki temel ölçütü karşılayan ve herhangi bir biçimde dış dünyaya aktarılmış, sabitlenmiş her ürün, eser olarak kabul edilir ve telif korumasına tabi olur.

Sinema kavramı teknik olarak, durağan görüntülerin bir projeksiyon veya benzeri araçla yeterli hızda art arda yansıtılmasıyla hareket izlenimi oluşturulması esasına dayanır (Bozbel, 2015, s. 45). FSEK’te yer alan tanıma göre bir sinema eserinin

hukuken “eser” sayılabilmesi için dört koşul gereklidir: (1) sahibinin hususiyetini taşıması, (2) sinema sanatına özgü teknik kurallarla yaratılması, (3) herhangi bir araçla tespit edilmesi (kayda alınması vb. yollarla somutlaştırılması), (4) hareketli görüntüler dizisinden oluşması. Dolayısıyla sinema eserleri yalnızca teknik olarak hareketli görüntüler içermeleri nedeniyle değil, aynı zamanda özgünlük ve yaratıcı katkı içermeleri nedeniyle eser olarak korunur. Bu çerçevede, bu çalışmada dizi ve film kavramları arasında hukuki açıdan bir ayırım yapılmamış; her iki tür de sinema eseri kapsamında değerlendirilmiştir. Nitekim yapım ve biçimsel bazı farklar taşısalar da, hukuki nitelikleri bakımından dizi ve film arasında anlamlı bir ayırım bulunmamaktadır. Tosun’un (2008, s. 152) belirttiği üzere, bir dizinin her bölümü, eğer eser olma kriterlerini taşıyorsa, kendi başına bir eser olarak kabul edilir ve buna bağlı olarak bağımsız hukuki korumadan yararlanır.

Bu bağlamda, eserlerin somutlaştırılma koşulu dijital ortamlar üzerinden de sağlanabilmektedir. Örneğin, bir senaryo taslağının çevrimiçi belgelerde veya e-posta içeriklerinde yer alması, o taslağın edebî eser veya sinema eserine ait bir parça olarak telif korumasına konu olmasına olanak tanır. Fikri mülkiyet hukukunda bu durum, ürünün tamamlanmış olması ve değiştirilmesi zor olacak biçimde sabitlenmiş bulunmasının, tescil sürecinde yeterli kabul edilmesiyle açıklanır (Suluk, 2004, s. 60; Erel, 2009, ss. 74–75). Bu bağlamda “sabitlenme” kavramı, eserin yaratıcı zihinden çıkıp dış dünyaya aktarılmış ve herhangi bir biçimde kayda geçmiş olması anlamına gelir (Tosun, 2008, s. 26). Bu süreç hem eser sahibinin haklarını kanıtlayabilmesi hem de doğabilecek uyuşmazlıklarda hukuki delil sunulabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Öte yandan, somutlaştırılma koşulu açık ve ölçülebilir bir kriter olarak uygulanabilirken, “hususiyet” kavramının neye karşılık geldiği konusunda doktrinde çeşitli tartışmalar mevcuttur.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, “özgün olma, sıradan olmama, sahibine has nitelikler taşıma” şeklinde tanımlanan (Soydemir Hukuk Bürosu, 2024) hususiyet, Ceritoğlu’nun bir mahkeme kararından hareketle belirttiği üzere mutlaka orijinal bir düşünce üretilmesi anlamında değildir, tersine hususiyet şartı ortaya çıkan eserin başka bir eserden kopya edilmemiş olması anlamına gelir. Nitekim mevcut bir malzemenin yeniden farklı bir şekilde biçimlendirilmesi, tasnifi ya da mevcut bir fikir ya da anlayışın farklı tarzdaki yorumu da fikri hukuk kapsamında eser olarak korunabilir, ancak başka eserleri taklit eden, kopyalayan ya da esaslı benzerlik olan eserler, eser kabul edilemezler ve intihal kapsamına girerler (2008, s. 8). Bu bakımdan, hususiyetle kastedilen sahibinin şahsiyetinden aldığı özelliktir (Ateş, 2003, s. 57). Yine aynı şekilde, Ayiter (1981, s. 6) ve Hirsch (1943, s. 12) hususiyeti, herhangi biri tarafından yaratılmış olmayan, ancak yaratıcı bir fikri çabanın ürünü olarak tanımlar. Tosun’sa (Ceritoğlu, 2008, s. 40, 69) hususiyeti eser sahibiyle eser arasında minimum da olsa bir bağlantı kurabilme ya da yine minimum düzeyde kişiliğinin izini tespit edebilme durumu olarak tanımlayarak “aidiyet ilişkisine” dikkat çeker. Erel’e (1998, s. 27) göre hususiyet yaratıcı gücün yansımasyken, Yarsuvat’a (1984, s. 41) göre hususiyet orjinallik, yani özgünlük ölçütü anlamına gelir. Benzer şekilde, Sinema ve televizyon alanında Uzman Avukat Haluk İnanıcı (2016) eserin hususiliği kriterini şöyle açıklar:

Sahibinin hususiyetini taşıması tanımını; ortada bağımsız bir çalışma ürünü olması ve bu ürünün sahibinin yaratıcı gücünü yansıtmaması, onun özelliğini taşıması gerektiği şeklinde anlayabiliriz. Eserin sahibinin yaratıcı gücünü

yansıtması ibaresi de, daha önce hiç duyulmamış orijinalite anlamına gelmez, bu kadar dar/sert yorumlanmaz. Yaratıcı faaliyet sonunda var olandan başka bir şeyin meydana getirilmesi yeterlidir. Bu başkalık, içerikte veya şekilde de olabilir.

Aynı şekilde yüksek mahkeme kararları da (Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 2022) hususiyet konusunu irdelemiş, eserin sahibinin hususiyetini yansıtması için, eserin her bir unsurunda veya cümlesinde özgünlük aranmayacağı, bu unsurların bir araya gelerek bütün itibarıyla oluşturduğu izlenimin orijinal olmasının yeterli olduğu ifade edildiğini beyan etmişlerdir.

Bu bakımdan, Sarıhan'ın (2002, s. 94) da belirttiği üzere, subjektif unsur olarak adlandırılan hususiyet şartı eser sahibinin fikri çabası ve yaratma yeteneğine ilişkindir. Bu doğrultuda eserin, sahibinin kişiliğini ve bireyselliğini veya yaratıcı katkısını sağlaması gerekmektedir. Diğer bir deyişle "Eserin, sahibine özgü, bağımsız bir çalışmanın ürünü olması sahibinin hususiyetini taşıdığı anlamına gelmektedir" (Soydemir Hukuk Bürosu, 2024). Bütün bunlardan yola çıkarak hususiyet şartının, ortaya çıkarılan eserin kendi başına müstakil bir ürün olması halinde sağlandığı söylenebilir. Diğer bir deyişle, bir senaryo eseri ya da film kendi bütünlüğü içinde değerlendirildiğinde müstakil ve ayırt edilebilir bir özelliğe sahipse hususiyet şartını karşılamış demektir. Bu şekilde yapılacak tanım hem senaryo için hem de eser sahiplerinden kimin hususiyetini aramak lazım sorusunu hükümsüz bıraktığı için filme alınmış dizi/filmler için, geçerli bir kriter olacaktır.

Öte yandan bu alanda yeterince çalışma olmaması da intihal vakalarının takibini ve hukuki süreçleri zorlaştırmaktadır. Nitekim, literatüre bakıldığında Türkiye'de eser sahipliği haklarıyla ilgili sınırlı sayıda akademik yayın yapıldığı görülmektedir. Bunlar Atasoy, 2013; Cebe & Suçin, 2014; Eldeniz, 2008; Ateş, 2003; Bayamlıoğlu, 2013; Akyüz, 2009; Çınar, 2002; Demirel, 2016; Samandı, 2019; Tosun, 2018; Kuçukkaya, 2013; Yılmaztekin, 2020; Tosun, 2008; Ertekin, 2023 olarak sıralanabilir. Müstakil olarak intihalle ilgili ise Ceritoğlu'nun (2008) tez çalışması dışında kapsamlı bir çalışma yoktur. Doğrudan senaryo ve senaryodan intihalle ilgili ise herhangi bir akademik çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Bu anlamda bu makale önemli bir eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır.

Senaryo Yazım Süreçleri: Fikir, Sinopsis, Tretman, Senaryo

Senaryo yazım süreci, hiyerarşik bir yapı izler: Fikir → Logline → Sinopsis → Tretman → Senaryo. Her aşama, bir öncekinin revizyonunu gerektirebilir (McKee, 1997). Sinopsis, tretman ve nihai senaryo/diyalog yazımı aşamaları birbirini tamamlayan, bütüncül bir yaratıcı sürecin parçalarıdır. Sinopsis, hikâyenin özünü yansıtarak fikrin değerlendirilebilir hâle gelmesini sağlar. Tretman, bu özü derinleştirip sağlam bir dramatik yapı kurarak eserin olgunlaşmasına zemin hazırlar. Senaryo ve diyalog yazımı ise tüm bu hazırlığın sahneleme evresindeki temsile dönüşmesini mümkün kılar. Son olarak belirtmek gerekir ki, bu evrelerin sayfa sayıları itibarıyla geleneksel kullanımları ve uzlaşımları olsa da bu kullanımlar senaryodan senaryoya değişiklik gösterebilmektedir. Yayınlanacak filmin uzunluğu ve türüne göre eserden esere her bir aşama için sayfa sayıları farklılık göstermesi olağandır. Cümle veya sayfa sayısına bakılarak eserin niteliğine, sinopsis, tretman ya da senaryo olup olmadığına karar verilemez. Nitekim, senaryonun dahil olduğu

edebi eser türlerinden olan edebi bir öykü için de sayfa kısıtı veya sınırı yoktur. Bu nedenle FSEK'teki eser olma koşullarını karşılayan her metin sayfa sayısına bakılmaksızın bir edebiyat eseri olarak kabul edilmektedir.

Eser Sahipliği ve Hukuki Boyut

Her aşama, FSEK ve Bern Sözleşmesi kapsamında farklı koruma derecelerine sahiptir. Fikirler korunmasa da somutlaştırılmış halleri ve sinopsis, tretman, senaryo eser statüsü kazanır. Bu hiyerarşik yapı içinde, fikrî mülkiyet hakkı ilk fikri ortaya koyan kişiye (sinopsis/genel hikâye sahibi) aittir; ancak tretman ve senaryo aşamalarında katkı sunan diğer yazarların payı da sinopsis yazarının rızasıyla eser sahipliğini bölüşme üzerinde etkili olabilir. Dolayısıyla, hiyerarşik aşamaların her birinde, “ilk sahiplik” (orijinal fikir/sinopsis) ile “yaratıcı katkı” (geliştirme, diyalog vb.) arasında hukuki bir denge kurulması gerekir. Yazar, tüm süreç boyunca manevi haklarını (eserin başkasına mal edilmemesi, değiştirilmemesi) korurken, mali haklarını sözleşmelerle devredebilir.

Senaryo yazımı, yaratıcılık ile teknik disiplinin simbiyotik bir birleşimidir. Fikir aşamasından diyalogların nihai haline kadar her adım, anlatının bütünlüğünü korumalıdır. Akademik literatür, bu süreçlerin yalnızca sanatsal değil, aynı zamanda hukuki ve ticarî boyutları olduğunu ortaya koymaktadır (WIPO, 2020; FSEK, 2023). Bu bakımdan sinopsis/genel hikâye yazıldığında bir eser ortaya çıkmaktadır. Sinopsis/genel hikâye yazarı eserin yaratıcısı olarak kök eser sahibidir ve devam eden süreçlerde kök eser sahibinin rızasıyla senaryo yazımına dahil olan tretman ve senaryo/diyalog yazarı yaratıcı katkıları oranında eserin müşterek ortağı olur. Sinopsis/genel hikâye, tretman ve senaryo/diyalog süreçlerinin her biri, bu süreçlerde yaratılan diyaloglar, karakterler ve olayların işleniş biçimiyle birlikte eser sahipliği, mali ve hukuki haklar doğurur. Kök eser isim sahipliği ve yaratıcı süreçlerde doğan diğer isim sahiplikleri devredilemez. Senaryo ve senaryoya kadar olan bütün süreçler FSEK tanımlamasına göre ilim ve edebiyat eseri olarak değerlendirilirken, çekimi yapılmış film ise sinema eseri olarak değerlendirilir. Görüldüğü üzere kanunlarda eser sahipliği hakları çok sıkı bir şekilde korunurken, uygulamada aynı şey olduğunu söylemek oldukça güçtür.

Kavramının Genel Tanımı

İntihal kelime anlamı itibarıyla “çalıntı, aşırma” anlamlarına gelir (Ceritoğlu, 2008, s. 70). Adalet Bakanlığı (2020) tarafından sağlanan sözlük tanımına göre de “aşırma” olarak tanımlanmıştır. Diğer bir tanımla intihal, bir başkasına ait fikri veya ürünü, kendi çalışmasıymış gibi sunma eylemini ifade eder. İntihalin ortaya çıkması için bir eserin bir kısmının alınması yeterlidir, orijinal eserin aynen kopyalanması gerekmez. Bir eserin bir kısmını aynen veya değiştirerek alıp başka bir eser yaratmak ya da başka bir eserin yaratımında kullanmak da intihal kapsamına girer (Tekinalp, 2004, s. 147; Yavuz, Alica, & Merdivan, 2013, s. 1280). Hukuk Genel Kurulu da (215 HGK, 29.01.2003 tarihli, 2003/4-47 E., 2003/37) verdiği bir kararda intihalin tam veya kısmi nitelikte olabileceğini, iki halde de orijinal eser sahibinin hukuki haklarını koruma hakkına sahip olduğunu tasdik etmiştir. Aynı şekilde 11. Hukuk Dairesi'nin 28.06.2013 tarihli ve 2011/12752 E., 2013/13684 K. sayılı kararı da “intihal için eserin birebir alınması zorunlu olmayıp, somut ifadeye dönüşen temel unsurların davalı yapımı dizide izinsiz kullanılmasının” telif hakkı ihlali doğurduğuna karar verilmiştir. Ayrıca intihal durumlarında hak sahibinin hakkını

araması için zaman aşımı yoktur, çünkü intihal konusu eser var olduğu sürece intihal eylemi devam etmektedir (Ceritoğlu, 2008, s. 99).

Başka bir kimse tarafından üretilen sanat eserini kendisine nispet eden (sahiplenen) kişi ise müntahil'dir ve bu kişiler fikir hırsızlığı nedeniyle cezai yaptırıma uğrarlar (Hirsch, 1943, s. 176). İntihal sonucu üretilen eserler, eser olabilmeyen hususiyet şartını taşımadığı ve somutlaştırma kriteri de orijinal eser tarafından gerçekleştirildiği için eser sayılmazlar (Gökyayla, 2001, s. 70). Bu nedenle, somutlaşmış bir eserin sahibinin rızası olmaksızın veya rızası hilafına kamuya sunulduğu için FSEK m. 14'e aykırılık sebebiyle, ayrıca eser sahibinin rızası ve arzusu olmadan esere isim verilmesi FSEK m. 15'e aykırılık sebebiyle, ayrıca kaynak gösterilmediği, eksik veya yanlış verildiği gerekçesiyle FSEK m. 32, 34, 35, 36, 39, 40'a aykırılık sebebiyle intihal eylemi hukuki bağlamda aleni bir suçtur (Ceritoğlu, 2008, s. 100).

İntihal Türleri

Akademik ve sanatsal alanda intihal farklı formlarda görülebilir. Akademik çalışmalar için tanımlanan intihal türleri senaryo ve sinemaya birebir uymamaktadır. Ancak yapılan eylem özü itibarıyla aynıdır. Burada senaryodan veya bir film/diziden yapılan intihal türlerini detaylı bir şekilde ortaya koyacağız.

Doğrudan kopyalama, bir eserin metinsel içeriğinin, diyaloglarının, sahne akışının veya anlatım tarzının birebir alınması yoluyla gerçekleştirilen en açık ve kolay tespit edilebilir intihal türüdür. Bu tür ihlallerde yalnızca uzun pasajlar değil, bir eserin ayırt edici kısa bir repliği dahi izinsiz şekilde kullanıldığında telif hakkı ihlali gündeme gelir. Yapısal intihal ise yüzeysel unsurlar (karakter isimleri, diyaloglar, mekânlar) değiştirilmiş olsa da özgün eserin temel dramatik yapısının, olay örgüsünün ya da karakter gelişim çizgisinin doğrudan kopyalanması durumudur. İkinci eserin ayırt edici bir niteliği oluşmamışsa ve ilk eserden önemli ölçüde ayrılmamışsa, bu durum da telif hakkı ihlali sayılmaktadır. Karakter intihali, belirli bir görünüm, geçmiş ve davranış biçimiyle oluşturulmuş özgün bir karakterin tüm detaylarıyla başka bir eserde yeniden kullanılmasıyla meydana gelir; özellikle izleyici nezdinde ikonikleşmiş karakterlerin izinsiz aktarımı ciddi hukuki sonuçlar doğurabilir. Tema veya fikir intihaline gelince, temalar ve fikirler hukuken korunmayan bir aşamalar gibi görünse de özgün biçimde somutlaştırılmış ve senaryo yapısına entegre edilmiş fikirlerin doğrudan aktarımı halinde telif hakkı doğar. Esinlenme ile intihal arasındaki sınır, bu bağlamda soyut fikir ile somut anlatı unsurlarının ayrımı üzerinden belirlenmektedir. Görsel intihal ise bir yapımın estetik bütünlüğünü oluşturan sahne tasarımı, mizansen, renk paleti ve benzeri unsurların izinsiz biçimde yeniden kullanılmasıyla ortaya çıkar. Özellikle filmin özgün görsel kimliği başka bir yapıya taşındığında bu durum, sanatsal düzeyde bir ihlal olarak değerlendirilir. Sonuç olarak, senaryo ve film alanında karşılaşılan intihal türleri, yalnızca ifade biçimini değil, yapı, karakter, tema ve görsel estetik gibi çok boyutlu unsurları da kapsamakta; her biri özgünlüğün ihlali bağlamında telif hukuku çerçevesinde değerlendirilerek yaptırımlarla karşılaşılabilmektedir.

Bütünüyle bakıldığında, intihal olarak değerlendirilen durumların başında, senaryonun korunmaya değer özgün unsurlarının birebir alınması gelmektedir. Bir senaryoda yaratılmış karakterlerin izinsiz kullanılması, intihal olarak kabul

edilmektedir. Bu durum, yalnızca karakter isimlerinin kopyalanmasıyla değil, karakterlerin detaylı biçimde geliştirilmiş kişilik özelliklerinin, arka plan hikâyelerinin ve diyalog biçimlerinin birebir alınmasıyla da gerçekleşebilmektedir. Benzer şekilde, bir yapıtın özgün diyaloglarının veya belirgin bir üslubun aynen alınarak kullanılması da intihal teşkil etmektedir. Bir anlatının kritik olay örgüsü noktalarının birebir veya yüksek oranda benzer şekilde yeniden kullanılması da intihal kapsamında değerlendirilmektedir. Genel temalar telif korumasına tabi değildir ancak bu temaların işleniş biçimi korunmaktadır. Örneğin, intikam teması birçok anlatıda yer alan bir motiftir ve korunmaz; ancak bir hackerin dijital intikam almak için geliştirdiği yapay zekâ destekli algoritma gibi özgün bir hikâye işlenişinin belirgin benzerlikler taşıyan bir başka anlatıda izinsiz biçimde yer alması durumunda intihal söz konusu olabilmektedir. Ayrıca, bir esere özgü kurgusal mekânlar, kurallar ve sistemler de intihal kapsamında değerlendirilebilmektedir. Örneğin, mitolojik figürleri veya tarihi olayları farklı bir anlatıda yeniden kullanmak intihal sayılmazken, belirli bir esere özgü geliştirilmiş mitolojik sistemlerin veya anlatısal evrenin doğrudan kopyalanması telif hakkı ihlali oluşturabilmektedir.

Öte yandan, bazı durumlar intihal kapsamında değerlendirilmez. Kamu malı niteliğinde olan mitolojik hikâyeler, halk efsaneleri ve tarihi olaylar telif koruması altında değildir. Örneğin, Truva Savaşı'nın anlatıldığı bir film veya Antik Yunan mitolojisine dayanan bir karakter kurgulamak intihal değildir. Ancak bu mitleri belirli bir özgün çerçevede işlemiş bir eserin doğrudan kopyalanması telif hakkı ihlali olarak değerlendirilebilmektedir. Aynı şekilde, belirli türlere özgü anlatı kalıplarının kullanılması da intihal teşkil etmez. Polisiye türündeki eserlerde cinayet soruşturması teması, romantik komedilerde zıt karakterlerin aşka düşmesi gibi unsurlar türün doğasına ait genel anlatı öğeleri olduğu için korunmaz. Özgünlük, bu anlatı kalıplarına nasıl katkı yapıldığıyla ve ne şekilde yorumlandığıyla belirlenmektedir.

Bağımsız yaratıcıların benzer fikirlere paralel ulaşması da intihal olarak değerlendirilmez. Aynı fikrin bağımsız olarak birden fazla kişi tarafından keşfedilmesi mümkündür ve bu, yaratıcı sürecin doğasında vardır. Eğer benzerlikler kaçınılmaz sinema konvansiyonlarından kaynaklanıyorsa, bu telif hakkı ihlali olarak kabul edilmez. Buna literatürde mecburi sahneler doktrini (Scènes à Faire) denir. Ancak özgün diyaloglar, karakter gelişimleri veya benzersiz olay örgüsü unsurları birebir kopyalanmışsa, telif hakkı ihlali doğabilir. Örneğin, iki farklı senaristin aynı dönemde yapay zekânın insan ilişkilerini taklit ederek insanların hayatlarına müdahale etmesini konu alan benzer senaryolar yazması doğaldır ve intihal teşkil etmez. Ancak intihal iddialarında eserin özgün unsurlarının birebir kopyalanıp kopyalanmadığı belirleyici olmaktadır. FSEK ve uluslararası telif yasaları, doğrudan kopyalamanın veya eserin yaratıcı unsurlarının izinsiz biçimde kullanılmasının kanıtlanmasını şart koşmaktadır.

Sonuç olarak, intihal ile esinlenme arasındaki ayrımı doğru yapmak büyük önem taşımaktadır. Genel fikirler, anlatı türleri ve kamu malı anlatılar telif korumasına tabi değildir. Ancak özgün diyaloglar, karakterler, olay örgüsü twist'leri ve mekân kurguları doğrudan alındığında intihal söz konusu olabilir. FSEK ve uluslararası telif yasaları, intihal iddialarını değerlendirirken yalnızca esinlenmeyi değil, doğrudan kopyalama ve içerik aşırmaı ele almaktadır. Bu nedenle, yaratıcı süreçte özgünlük, dönüştürücü katkı ve anlatı farklılığı kritik belirleyiciler olarak öne çıkmaktadır.

İntihalin Sınırları ve İlgili Kavramlar

Bu noktada yararlanılan bir eserdeki belli parçaların o eseri referans vererek aynen kullanılması anlamına gelen ve suç oluşturmayan iktibas serbestisi (adil kullanım hakkı) ilkesinin intihale yol açacak şekilde suistimal etmemek gerekir, nitekim yeni bir eser yaratırken başka eserlerden isim verilerek yapılan alıntı hem oldukça sınırlı olmalı hem de orijinal esere olan ihtiyacı ortadan kaldırmamalı ya da aynı ihtiyacı karşılamamalıdır (Ceritoğlu, 2008, ss. 74-75; Ayiter, 1981, s. 132). Alenileşmiş bir eserden yapılacak iktibasın ya da esinlenmenin yapılan alıntılarının üretilen yeni esere galip gelmemesi gerektiği Yargıtay kararıyla (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu [HGK], 02.04.2003, 2003/4-260 E., 2003/271 K.) sabittir (Ceritoğlu, 2008, s. 84). Başka bir deyişle, kopyalanan miktarın piyasadaki orijinal eserin yerini alması veya onun yerine geçmesi ve bu kullanımın orijinal telif hakkıyla korunan eserin veya "türev eserlerin" değerine veya talebine müdahale etme potansiyeli olması iktibas serbestisini/adil kullanım hakkına dahil değildir. Ayrıca telif hakkıyla korunan eser için belirli bir pazarın, ihlal edici kullanımın nedeniyle telif hakkı sahibine sunulamayacak olması, telif hakkıyla korunan eserin sahibinin haklarının ihlali anlamına gelmektedir (Rodrigues Law, 2024).

Sonuç olarak, yapılan bir iktibasın hukuka uygun sayılabilmesi için; iktibasa elverişli bir eser bulunması, yeni oluşturulan eserin bağımsız nitelik taşıması, iktibasın maksadın haklı gösterecek ölçüde ve belli olacak şekilde yapılması gerekmektedir. Bu koşullara uyulmadığı takdirde kaynak göstermeksizin atıfta bulunma suçunun hareket unsuru gerçekleştirilmiş olur (Demiral-Bakırman, 2015, s. 65).

Öte yandan belirtilen koşullarda bile olsa iktibas sadece alenileşmiş eserlerden yapılabileceği için (Ceritoğlu, 2008, s.75; Rodrigues Law, 2024; Yavuz, Alica, & Merdivan, 2013, s. 1280) herhangi bir şekilde (noter, mail vb.) somutlaştırılmış ancak alenileşmemiş senaryo/sinopsis/tretman ve benzeri eserlerden hiçbir şekilde iktibas yapılamaz. Yapılacak her tür alıntı intihal anlamına gelmektedir.

Bu noktada bağımsız yaratım ilkesi olarak tanımlanan fikir örtüşmesine (çifte yaratım) değinmek gerekir. Farklı kişilerin farklı ya da aynı zamanlarda aynı ya da çok benzer bir fikri ya da sanat ürününü birbirinden bağımsız bir şekilde üretmiş olmaları fikir örtüşmesi olarak tanımlanır (Ceritoğlu, 2008, s. 86) ve bağımsız yaratım ilkesine girer. Bu türden bağımsız yaratımlar tesadüfi benzerlik olarak kabul edildikleri için intihal yaratmazlar. Bu tür durumlarda eğer bir kişinin başka bir yazarın telif hakkıyla korunan eserine erişimi (illiyet bağı) olduğu tespit edilirse, bu durum eserin kopyalanmış olabileceğine dair doğrudan bir kanıt olarak değerlendirilmektedir. Erişim sağlanmış olması ve kronolojik uygunluk, benzerliğin tesadüfi olmadığı ve yüksek olasılıkla intihal sonucu ortaya çıktığı yönünde bir karene oluşturur (Rodrigues Law, 2024). Ancak, eğer esere erişim olduğuna dair bir kanıt yoksa, telif hakkı ihlalinin tespit edilebilmesi için iki eser arasındaki benzerliklerin niteliğine ve niceliğine bakılır. Bu noktada ilk olarak iki eserin benzeşme biçimlerine ve yoğunluklarına, ikinci olarak eser sahiplerinin geçmiş eserlerine yani üsluplarına, mevcut eseri yaratıp yaratamayacağına, üçüncü olarak da iki eser sahibinin birbirlerinin eserlerine erişip erişemediğine bakılır (Ceritoğlu, 2008, s. 87). Bu kriterlere bakılarak eser sahibinin diğerinin eserine ulaşma ihtimalinin kuvvetli olduğu ve benzerlik boyutunun tesadüfi olmasının zor olacağı kadar çok

olması durumunda intihale kanaat getirilebilir. Benzer bir davada İzmir Karşıyaka 5. Asliye Hukuk Mahkemesi intihale hükmederek, davalıyı para cezası ve hapse mahkûm etmiştir (Yetik, 2005, s. 105; Ceritoğlu, 2008, s. 87).

Diğer ilgili bir kavram esinlenmedir. Esinlenme insan doğası gereği okuduğu, dinlediği ya da izlediği şeylerden etkilenmesi sonucu yeni bir eser ortaya koyarken onlardan aldığı ilhamdır denilebilir. Hiçbir eser yoktan var edilmediği için esinlenme tabii bir süreçtir. Ancak esinlenme sadece masum bir etkilenme olup yeni yaratılacak eserde esinlenen eserin tamamı veya bir kısmının kopyalanması olarak adlandırılmaz.

Nitekim yeni yaratılacak eserin hem müstakil olarak hem de esinlendiği öğeler itibarıyla yeni bir eser hüviyeti kazanması gerekmektedir. “Müstakil olma teriminden, eserin hem biçimsel hem de içerik olarak bir bütünlük arz ederek; kendine has özellikleri barındırması olarak tanımlamak mümkündür. Kısacası esinlenme; bir eserden yararlanmak suretiyle, istifade edilen eser ile arasında herhangi bir bağ bulunmayan, müstakil olan başka bir eser meydana getirmektir.” (Ceritoğlu, 2008, s. 127). Esinlenme kavramının FSEK’te olmadığını, herhangi bir eserden alınacak unsurların kısmi de olsa intihale gireceğini de belirtmek gerekir. Bu bakımdan esinlenmenin daha çok duygusal olduğu haliyle soyut unsurların yeni eseri şekillendirdiği, ancak karakter, hikaye unsurları gibi somut unsurların yeni yaratılan eserde kullanılması durumunda intihal ortaya çıkacağı söylenebilir. “Kısacası intihal, daha önceden ota konulan bir eserin belli bir bölümünün, belli bir parçanın veyahut belli bir motifin birebir alınıp, başka bir esere yerleştirilmesiyken; esinlenme, sadece daha önceden yapılan bir eserden ilham almaktır” (Ceritoğlu, 2008, s. 132). Ayrıca esinlenmenin yalnızca gerçekleştirilmiş eserlerden yapılabileceği, senaryo proje dosyası gibi henüz çekilmemiş film ve dizi dosyalarından esinlenme yapılamayacağı açıktır. Zira esinlenme sadece alenileştirilerek kamuya açılmış eserlerden olabilmektedir, aksi durumlarda özgün eserin gerçekleşmesini engelleyebileceği için eser sahibinin maddi ve manevi haklarını ihlal anlamına gelir, bu türden her tür esinlenme intihal olarak kabul edilmelidir.

Görüldüğü üzere bazı durumlarda intihalin tespiti oldukça zorlaşmaktadır. ABD mahkemelerinde intihali tespit için Esaslı Benzerlik Testi (Substantial Similarity Test) iki aşamalı standart bir test yapılmaktadır:

1. Dışsal Test (Extrinsic Test): Objektif ölçütlerle benzerlik aranır (metin, sahne yapısı, müzik notaları). Teknolojik araçlar bu aşamada sıkça kullanılır.
2. İçsel Test (Intrinsic Test): Ortalama bir izleyicinin iki eseri benzer bulup bulmayacağına bakılır; bu daha subjektiftir ve jüri tarafından değerlendirilir.

Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Bu çalışma, senaryo alanında faaliyet gösteren senaristlerin intihal deneyimlerini, karşılaştıkları mesleki ve hukuki sorunları, çözüm stratejilerini ve meslek birliklerinden beklentilerini derinlemesine anlamayı amaçlayan nitel bir araştırmadır. Nitel yöntemin tercih edilmesinin temel nedeni, senaristlerin bireysel ve mesleki bağlamda intihalle kurdukları ilişkiyi ve bu ilişkiye dair algılarını çok boyutlu bir şekilde inceleyebilmektir.

Araştırmanın katılımcılarını, senaryo alanında aktif olarak çalışan ve çeşitli televizyon, dijital platform veya sinema projelerinde yer almış 18 senarist oluşturmaktadır. Katılımcıların 10'u kadın, 8'i erkektir. Örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kartopu (snowball) örnekleme kullanılmıştır (Patton, 2005). Bu yöntem, özellikle hedef evrene dair kapsamlı veri ve iletişim kanallarının sınırlı olduğu durumlarda etkin bir örnekleme stratejisi olarak önerilmektedir (Flick, 2014; Grix, 2010). Katılımcılar, araştırmacının alan bilgisine ve katılımcıların önerilerine dayanarak belirlenmiştir.

Veri toplama sürecine geçilmeden önce, çalışma kapsamında kullanılacak görüşme soruları 5 senaristin katılımıyla gerçekleştirilen bir pilot çalışma ile test edilmiştir. Pilot uygulamaya katılan senaristler araştırmanın ana örnekleme dâhil edilmemiştir. Pilot çalışmadan elde edilen geri bildirimler doğrultusunda görüşme formu nihai hâline getirilmiştir. Araştırmanın etik uygunluğu, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu tarafından 43037191-604.01-14599 sayılı ve 17.02.2025 tarihli karar ile onaylanmıştır.

Veriler, yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniğiyle toplanmıştır. Görüşmeler çevrimiçi veya yüz yüze yapılmış, her biri ortalama 45 ila 60 dakika sürmüştür. Görüşme formu iki bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde demografik bilgiler; ikinci bölümde ise senaryo intihaliyle ilgili deneyim, algı ve çözüm önerilerini ortaya çıkarmaya yönelik açık uçlu sorular yer almıştır. Katılımcılardan yazılı onam alınmış ve görüşmelerin ses kayıtları alınarak çözümlenmiştir.

Bu çalışmada elde edilen veriler, betimsel nitel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Görüşmelerde dile getirilen anlatılar, tekrar eden temalar, ortak eğilimler ve aykırı ifadeler bağlamsal bütünlük korunarak doğrudan araştırmacı tarafından yorumlanmıştır. Bu yaklaşım hem ortak deneyimleri hem de bireysel farkları görünür kılmayı amaçlamış, bulgulara doğrudan katılımcı ifadeleri eşlik etmiştir. Analiz süreci boyunca araştırmacı, görüşme verilerinin bütüncül yapısını korumaya özen göstermiştir.

Bu araştırmanın bulguları, kartopu yöntemiyle seçilmiş sınırlı sayıda senaristin deneyimlerine dayanmaktadır; dolayısıyla genelleme iddiası taşımamaktadır. Ancak elde edilen nitel veriler, senaryo intihali olgusuna ilişkin derinlemesine ve bağlamsal bir kavrayış sunmaktadır. Gelecek çalışmalarda farklı türden veri kaynakları (ör. hukuk davaları, sektör raporları) da eklenerek çoklu yöntem yaklaşımıyla daha geniş çaplı analizler yapılabilir.

Bulgular

Çalışmaya katılan senaristlerin yaş dağılımları incelendiğinde, katılımcıların büyük bir kısmının orta yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Örneklemdeki senaristlerin 8'i 36-45 yaş aralığında, 8'i ise 46-55 yaş aralığında yer almaktadır. Buna ek olarak, bir katılımcı 26-35 yaş grubunda bulunurken, bir diğer katılımcı ise 56 yaş ve üzeri yaş kategorisinde yer almaktadır. Bu dağılım, araştırmanın yaş açısından deneyimli bir katılımcı profiline sahip olduğunu göstermektedir.

Senaryo yazımına ilişkin mesleki deneyim düzeyleri değerlendirildiğinde, katılımcıların önemli bir kısmının uzun yıllara dayanan birikime sahip olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların 5'i 21 yıl ve üzeri senaryo yazım deneyimine sahipken, 5'i

11-15 yıl, 3'ü 16-20 yıl, 3'ü 6-10 yıl ve 2'si ise 3-5 yıl arasında değişen deneyim süresine sahiptir. Bu durum, araştırmanın sektörel bilgi ve tecrübe açısından zengin bir örneklem üzerinden yürütüldüğünü ortaya koymaktadır.

Katılımcılara yöneltilen “*Daha önce herhangi bir senaryonuzdan (öykü/treatment/senaryo) intihal (aşırma) yapıldı mı?*” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, 9 senarist eserlerinden intihal yapıldığını belirtmiş, 5 senarist bu konuda emin olmadığını ifade etmiş, 4 senarist ise herhangi bir intihalle karşılaşmadığını bildirmiştir. Katılımcıların yarısının (%50) senaryolarından intihal yapıldığı kanaatini ifade etmesi, sektörde önemli düzeyde bir fikrî mülkiyet hakları sorununun olduğunu göstermektedir. Ayrıca katılımcıların yaklaşık %28'inin bu konuda emin olmaması, sektörde intihalin belirlenmesi ve kanıtlanmasına ilişkin belirsizlik ve farkındalık eksikliğini ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, sektörde daha net tanımlar ve koruyucu mekanizmalar gerektiğini açıkça göstermektedir.

Çalışmaya katılan katılımcılardan intihal deneyiminiz olduysa, süreçle ilgili eklemek istediğiniz bir detay var mı? Şeklinde bir soru yöneltildiğinde, Katılımcıların büyük çoğunluğu, intihale doğrudan ya da dolaylı biçimde maruz kaldıklarını ifade etmiş, bu süreçte karşılaştıkları hukuki ve mesleki zorluklara dikkat çekmiştir. Bazı katılımcılar, özgün projelerinin farklı yapıım şirketleri ya da senaristlerce izinsiz kullanıldığını, karakterlerinden sahne kurgularına kadar pek çok öğenin benzer şekilde televizyon dizilerinde yer aldığını aktarmıştır. Bu durum, yalnızca telif hakları bağlamında değil, aynı zamanda mesleki etik açısından da ciddi sorunlara işaret etmektedir.

Katılımcılar, intihal vakalarının çoğunlukla “usta işi” olarak nitelendirdikleri biçimlerde, yani özgün bağlamdan koparılarak yeniden kurgulandığını ve bu nedenle hukuki açıdan tanımının yapılmasının oldukça zorlaştığını belirtmiştir. Ana fikir, karakter yapısı, dramatik çatışmalar ve hatta sahne kurgularının birebir alınması gibi durumlar intihal olarak değerlendirilse de mevcut yasal ve mesleki çerçeveler bu durumları net bir biçimde tanımlamakta yetersiz kalmaktadır. Katılımcıların bir kısmı, bu belirsizlik nedeniyle hukuki süreç başlatmaktan çekindiklerini ifade etmiştir.

İntihal vakalarıyla ilgili açılan davalarda katılımcılar, çoğunlukla adil bir yargı süreci işlemediğini, ellerinde noter onaylı belgeler ve e-posta kayıtları bulunmasına rağmen yeterince dikkate alınmadıklarını dile getirmiştir. Hukuki destek mekanizmalarının yetersiz olduğu, bilirkişilerin ve bazı avukatların intihal konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığı, dolayısıyla eser sahibinin haklarını korumakta güçlük yaşadığı belirtilmiştir. Ayrıca bazı meslek birliklerinin, üyelerine destek sağlamak yerine, iddia edilen intihal tarafını koruyan raporlar sunduğu, bu raporların da tarafsızlıktan uzak olduğu değerlendirilmiştir.

Yapım şirketlerinde proje değerlendirme süreçlerine dair yapılan eleştiriler, özellikle drama ekiplerinin gelen projeleri özgünlük sınırlarını aşarak kendi fikirleriyymiş gibi yapımcılara sunduklarına yöneliktir. Bu durum, eser sahibinin ancak yapıım aşamasının ardından –genellikle televizyon yayını sırasında– projesinin kullanıldığını fark etmesiyle ortaya çıkmaktadır.

Tüm bu bulgular hem mesleki etik hem de yasal tanımlar açısından intihal olgusunun daha açık biçimde tanımlanması gerektiğini göstermektedir. Katılımcılar,

intihale karşı daha etkin ve caydırıcı yasal mekanizmaların oluşturulması, meslek birliklerinin daha tarafsız ve destekleyici bir rol üstlenmesi, ayrıca intihal durumlarına yönelik uzmanlaşmış hukukçular ve bilirkişilerin yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Çalışmaya katılan katılımcılardan senaryo intihaliyle mücadelede önerileriniz nelerdir? Şeklinde bir soru yöneltildiğinde katılımcılar, senaryo intihaliyle mücadelede hem hukuki hem mesleki hem de etik düzeyde kapsamlı önlemler alınması gerektiği konusunda ortak görüş bildirmiştir. En çok vurgulanan konular arasında, intihale karşı caydırıcılığın artırılması, davaların süresinin kısaltılması, meslek birliklerinin daha etkin hale getirilmesi ve bilinç düzeyinin yükseltilmesi yer almaktadır.

Öncelikle, intihal davalarının uzun ve yıpratıcı süreçler olduğu belirtilmiş, bu sürecin eser sahipleri üzerinde psikolojik, mesleki ve ekonomik olarak yıkıcı etkiler yarattığı ifade edilmiştir. Bu nedenle, katılımcılar tarafından davaların daha hızlı sonuçlandırılacağı alternatif çözüm mekanizmalarının oluşturulması önerilmiştir. Arabulucu avukatlarla kısa sürede sonuca ulaşma imkânı, bilirkişi kurullarının alanında uzman kişilerden oluşması ve davalarda yayın durdurma gibi geçici önlemlerin uygulanması, bu öneriler arasında yer almıştır.

Meslek birliklerinin işlevselliği ve tarafsızlığı sorgulanmakta; teknik ve haysiyet kurullarının daha objektif, hızlı ve uzman temelli çalışması gerektiği ifade edilmektedir. Katılımcılar, bu kurulların sadece rapor hazırlamakla kalmaması, aynı zamanda yaptırım uygulayan mekanizmalara dönüşmesi gerektiğini belirtmiştir. İntihal yapan kişilerin meslek birliklerinden ihracı ya da meslekten menedilmesi gibi yaptırımlar, meslek etiğini koruma yönünde önerilmiştir.

Senaryo üretim sürecinin şeffaf hale getirilmesi ve fikirlerin korunması adına önerilen bir diğer önemli çözüm ise gizlilik sözleşmelerinin zorunlu hale getirilmesidir. Katılımcılar, yapımcıların senaryo ve proje dosyalarını gizlilik sözleşmesi olmadan okumamalarını sağlayacak sektörel bir kural ve bilinç oluşturulması gerektiğini savunmaktadır. Böylelikle hem eserin sahibi hem de alıcı taraf daha güvenli bir zeminde buluşabilecektir.

Hukuki boyutta, intihal vakalarına ağır ve caydırıcı cezaların verilmesi gerektiği sıkça vurgulanmıştır. Bu tür suçların diğer mülkiyet hırsızlıklarıyla eşdeğer görülmesi ve kamuoyuna ifşa edilmesi gerektiği dile getirilmiştir. Katılımcılar ayrıca, intihal, esinlenme, öykünme ve metinlerarasılık gibi kavramların daha net çerçevelerle akademik bağlamda tanımlanması gerektiğini, bu sayede tartışmalı alanlarda daha sağlıklı değerlendirmeler yapılabileceğini ifade etmiştir.

Örgütlü dayanışmanın önemi de sıklıkla vurgulanmıştır. Senaristlerin hem meslek etiğine uyması hem de birbirlerini desteklemesi gerektiği belirtilmiş; bu durumun kolektif bilinçle oluşturulacak etik standartları güçlendireceği ifade edilmiştir. Aynı zamanda yapımcı meslek birlikleriyle birlikte çalıştaylar yapılması, disiplin kurullarının karşılıklı işler hale getirilmesi ve senarist-hukukçu iş birliklerinin yaygınlaştırılması gerektiği önerilmiştir.

Çalışmaya katılan katılımcılardan intihalle ilgili meslek birliğinden beklentiniz nelerdir? Şeklinde bir soru yöneltildiğinde katılımcılar, intihalle mücadelede meslek

birliklerinin daha aktif, tarafsız ve profesyonel bir tutum benimsemesi gerektiği konusunda ortak görüş bildirmiştir. Görüşler ağırlıklı olarak üç ana başlık altında toplanabilir: tarafsızlık ve şeffaflık, uzmanlık ve teknik yeterlilik, hukuki ve yapısal destek.

Tarafsızlık ve Şeffaflık: Katılımcıların önemli bir kısmı, mevcut meslek birliklerinin bazı durumlarda taraflı davrandığını ve şikâyetçi senaristin değil, daha güçlü konumdaki üyelerin yanında yer aldığını dile getirmiştir. Bu bağlamda, meslek birliklerinin hiçbir üye lehine ya da aleyhine ayrıcalıklı bir tutum takınmadan, her başvuruyu adil, eşit ve şeffaf şekilde değerlendirmesi gerektiği vurgulanmıştır. Tarafsızlık ilkesinin somut olarak güvence altına alınması ve bu ilkeye uygun profesyonel ekiplerle çalışılması gerektiği önerilmiştir.

Uzmanlık ve Teknik Yeterlilik: Katılımcılar, intihal vakalarının değerlendirilmesinde dramaturglar, senaristler ve alana hâkim kişilerden oluşan bağımsız bilirkişi ekiplerinin oluşturulmasını önermektedir. Bir kişinin imzası ve yorumu ile oluşturulan bilirkişi raporlarının güvenilir olmadığı, bunun yerine çoklu ve uzmanlaşmış ekiplerin ortak kanaatiyle hazırlanan raporların daha geçerli ve adil olacağı dile getirilmiştir. Ayrıca bu raporların hukuki süreçlerde bilirkişi görüşü olarak bağlayıcı şekilde kabul edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Hukuki ve Yapısal Destek: Katılımcılar, meslek birliklerinden sadece rapor hazırlayan pasif bir yapı olmalarını değil, aynı zamanda hukuki destek sunan, süreci aktif şekilde izleyen ve üyelerinin haklarını koruyan kurumsal yapılar olmalarını beklemektedir. Özellikle, intihal vakalarının mahkemeye taşınmadan önce meslek birliğince incelenmesi ve bu sürecin hem şikâyetçi hem de şikâyet edilen taraf için koruyucu nitelik taşıması gerektiği vurgulanmıştır. Böylelikle, uzun ve yıpratıcı dava süreçlerinin önüne geçilebileceği ifade edilmiştir. Ek olarak, meslek birliğinin sektörde saygınlık taşıması, etik ve mesleki ilkelere dayalı kararlar alabilmesi için kurumsal yapısını güçlendirmesi gerektiği belirtilmiştir.

Çalışmaya katılan katılımcılardan intihal deneyiminiz olduysa, süreçle ilgili eklemek istediğiniz bir detay var mı? Şeklinde bir soru yöneltildiğinde katılımcılar, senaryo intihali konusuna dair mevcut yapıların yetersizliklerine ve yapılması gereken iyileştirmelere ilişkin çeşitli görüşler paylaşmıştır. Verilen yanıtlar, özellikle meslek birliklerinin sorumlulukları, yasal ve etik zemin, senaristlerin bireysel gelişimi ve mesleki dayanışma konularında dikkat çekici temalar ortaya koymaktadır.

Katılımcıların bir kısmı, meslek birliklerinin konunun ciddiyetini yeterince kavrayamadığını düşünmektedir. Bu bağlamda, geçmişte yaşanan hak kayıplarının birlikler tarafından resmi olarak telafi edilmesinin, hem mağdurlara karşı bir adım olacağı hem de birliklerin sürece daha ciddi yaklaşımlarına katkı sağlayacağı ifade edilmiştir. Ayrıca, tartışmalı bilirkişi raporlarının yeniden değerlendirilmesi gerektiği ve birliklerin bu süreçlerde daha proaktif rol alması gerektiği belirtilmiştir. Kayırmacılık iddiaları ve tarafgir yaklaşımlar, meslek birliklerine olan güveni zedelemekte; bu durumun ancak şeffaflık ve yaptırım gücü yüksek politikalarla aşılabileceği dile getirilmiştir.

Bazı katılımcılar ise daha genel bir perspektiften konuya yaklaşarak, meslek birliklerinin mevcut eksikliklerini belirlemek ve tamamlamak üzere kapsamlı bir değerlendirme yapması gerektiğini, hatta gerekirse bağımsız bir üst kurul kurarak

üyelerine yönelik destek hizmetlerini artırması gerektiğini ifade etmiştir. Bu öneri, kurumsal kapasitenin genişletilmesi yönünde önemli bir talebi yansıtmaktadır.

Öte yandan, bireysel düzeyde de sorumluluklara işaret eden görüşler yer almıştır. Katılımcılardan bazıları, senaristlerin özgün eser üretimi konusunda daha fazla çaba göstermesi, kendilerini geliştirmeleri ve mesleki etik açısından daha bilinçli davranmaları gerektiğini vurgulamıştır. Aynı zamanda, senaristlerin sadece yapımcılar karşısında değil, birbirleriyle olan ilişkilerde de mesleki saygınlığı gözetmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Son olarak, bazı katılımcılar yazarların sendikalaşma mücadelesine önem verilmesi gerektiğini dile getirerek, bireysel hak arama mücadelesinin kolektif bir örgütlenmeyle daha etkili yürütülebileceğine işaret etmiştir. Bu öneri, dayanışma ve örgütlenmenin sektörel sorunlarla başa çıkmada belirleyici bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Senaryo intihaliyle etkili mücadele için, telif hukuku süreçlerinin adil, hızlı ve erişilebilir biçimde yeniden yapılandırılması elzemdir. Bu çerçevede, uzmanlaşmış mahkemelerin artırılması, hızlı yargılama usullerinin geliştirilmesi ve senaristlerin maddi olarak desteklenmesi, süreçlerin yıpratıcı etkilerini azaltacaktır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki tanım ve prosedürlerin netleştirilmesi, hukuki belirsizliklerin önüne geçilmesine katkı sağlayacaktır. Arabuluculuk gibi alternatif çözüm yolları, uzman bilirkişi heyetleri ve yayın durdurma gibi geçici tedbirlerin kurumsallaşması da önerilmektedir. İntihalin yalnızca maddi değil, manevi sonuçlar da doğurduğu kabul edilerek, bu eylemlerin yüz kızartıcı suçlar kapsamında değerlendirilmesi ve kamuoyuna açıklıkla duyurulması gereklidir. Meslek birliklerinin tarafsız, şeffaf ve uzman temelli bir yapıya kavuşması, intihal tespitinde disiplin süreçlerinin işletilmesi ve senaristlere hukuki destek sağlanması önem arz etmektedir. Etik farkındalığın artırılması amacıyla, yapımcılar, senaristler ve yayıncılar arasında bağlayıcı bir etik protokolün benimsenmesi, meslek içi eğitimlerin yaygınlaştırılması ve mesleki sorumluluk bilincinin güçlendirilmesi önerilmektedir. Dramatik yapıların doğası gereği benzerlik göstermesi nedeniyle, esinlenme, öykünme ve intihal kavramlarının hem akademik hem hukuki düzlemde açık biçimde tanımlanarak standartlaştırılması gerekmektedir. Kolektif hak savunusu için sendikal örgütlenmenin teşvik edilmesi ve yapımcı birlikleriyle iş birliğine dayalı disiplin mekanizmalarının kurulması önerilir. Son olarak, senaryoların gizlilik sözleşmesi olmaksızın okunmaması, tescil sistemlerinin oluşturulması ve telif sözleşmelerinde intihale karşı açık hükümler içeren düzenlemelerin yer alması yaratıcı emeğin kurumsal düzeyde korunmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

- Adalet Bakanlığı. (2020). *Hukuk sözlüğü*. <http://www.sozluk.adalet.gov.tr/intihal>
- Akyüz, B. (2009). *Müzik eseri ve müzik eseri sahibinin mali hakları ile korunması* [Yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi]. Başkent Üniversitesi.
- Ateş, M. (2003). *Fikir ve sanat eserleri üzerindeki hakların kapsamı ve sınırlandırılması*. Seçkin Yayıncılık.

- Atasoy, E. (2013). Birlikte eser sahipliği kavramı, türlerinin birbirleri ile olan benzerlikleri ve farklılıkları. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 2, 29-56.
- Ayiter, N. (1981). *Hukukta fikir ve sanat ürünleri* (2. baskı). [Yayıncı belirtilmemiş].
- Demiral-Bakırman, B. (2015). İntihal Suçları. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 3(2), 57-78.
- Bayamlıoğlu, E. (2013). *Eser sahibi hakları ve rekabet politikası ekseninde spor yayınları*. On İki Levha Yayıncılık.
- Bern Sözleşmesi [Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works]*. (1979). (24 Temmuz 1971 tarihli Paris Metni, 28 Eylül 1979'da değiştirilmiştir). Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO).
- Bozbel, S. (2015). *Fikri mülkiyet hukuku*. On İki Levha Yayıncılık.
- Cebe, R., & Suçin, H. (2014). Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun kısa tarihçesi ve eser üreticileri açısından önemi. *Rast Müzikoloji Dergisi*, 2(1), 120-127. <https://doi.org/10.12975/rastmd.2014.02.01.00024>
- Ceritoğlu, F. (2008). *Fikir ve sanat eserleri hukukunda intihal ve esinlenme* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Marmara Üniversitesi.
- Çınar, Ö. (2002). *Fikri hukuk açısından eser sahibinin hakları ve korunması* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. Marmara Üniversitesi.
- Demirel, C. (2016). *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 10. maddesi bağlamında birden fazla eser sahibi tarafından meydana getirilen eserler ve eser sahipleri birliği* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Ankara Üniversitesi.
- Eldeniz, G. (2008). Eser sahipliğinden doğan hakların miras yoluyla intikali. *TBB Dergisi*, 9, 103-121.
- Erel, Ş. N. (1998). *Türk fikir ve sanat hukuku* (Yenilenmiş 2. baskı). İmaj Yayıncılık.
- Erel, Ş. N. (2009). *Türk fikir ve sanat hukuku: Mevzuat eklidir* (3. baskı). Yetkin Yayınları.
- Ergüney, M. (2023). Sinemada eser sahipliği ve bağlantılı hak sahipliği: Mevzuat ile uygulamadaki sorunlar ve çözüm önerileri. *İletişim Kuram ve Araştırma*, 63. <https://doi.org/10.47998/ikad.1241903>
- Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu [FSEK], No. 5846. (1951). *Resmî Gazete* (Sayı: 7981).
- Flick, U. (2014). *An Introduction To Qualitative Research*. New York: Sage Publications.
- Gökyayla, E. (2001). *Telif hakkı ve telif hakkının devri sözleşmesi*. Yetkin Yayınları.
- Grix, J. (2010). *The Foundations Of Research*. London: Palgrave Macmillan.
- Hirsch, E. E. (1943). *Hukuki bakımdan fikri say (C. II): Fikri haklar telif hukuku*. [Yayıncı belirtilmemiş].
- Hürriyet. (2024). Türk dizilerini dünyada 750 milyon kişi izliyor. *Hürriyet*. <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/televizyon/turk-dizilerini-dunyada-750-milyon-kisi-izliyor-42408250>
- İnanıcı, H. (2016). Bir Yargıtay kararı ışığında tretman, senaryo ve Türk telif hukuku. *İnanıcı-Tekcan Hukuk Bürosu*. <https://inanici-tekcan.av.tr/hukuk->

[guncesi/detay/Bir-Yargitay-Karari-Isiginda-Tretman-Senaryo-ve-Turk-Telif-Hukuku/4/191/0](#)

- Küçükkaya, H. G. (2013). *Sinema eseri üzerindeki mali haklar* [Yüksek lisans tezi, Galatasaray Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- McKee, R. (1997). *Story: Substance, structure, style, and the principles of screenwriting*. HarperCollins.
- Patton, M. Q. (2005). *Qualitative Research*. New York: John Wiley & Sons.
- Rodrigues Law, PLLC. (2024). *How to know if you are plagiarizing or violating copyright*. Rodrigues Law Blog. <https://rodrigueslaw.com/blog/how-know-if-you-are-plagiarizing-or-violating-copyright/>
- Sarıhan, B. B. (2022). Sinema eserleri. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(1), 92-121. <https://doi.org/10.51120/NEUHFD.2022.39>
- Samandı, R. (2019). *Türk fikir ve sanat hukukunda eser ve eser sahibi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. Ankara Üniversitesi.
- Soydemir Hukuk Bürosu. (2024). Yalnızca fikirler yasa kapsamında korunur mu? <https://www.soydemir.av.tr/yalnizca-fikirler-yasa-kapsaminda-korunur-mu/#:~:text=Bu%20konuda%20Yargitay%2011.,ve%20özelliikte%20yapıl%20mayacak%20olmasında%20gizlidir>
- Suluk, C. (2004). *Yeni Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu telif hakları ve korsanlıkla mücadele*. Hayat Yayıncılık.
- Tekinalp, Ü. (2004). *Fikrî mülkiyet hukuku*. Beta Yayınları.
- Tosun, Y. (2008). *Sinema eserleri ve eser sahibinin hakları* [Doktora tezi, Galatasaray Üniversitesi]. Galatasaray Üniversitesi.
- Tosun, Y. (2018). *Sinema eserleri ve eser sahibinin hakları*. On İki Levha Yayıncılık.
- WIPO. (2020). *Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works*. Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı.
- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. (2004, Eylül 21). 2003/12452 E., 2004/8678 K. sayılı karar.
- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. (2006, Şubat 3). 2005/354 E., 2006/915 K. sayılı karar.
- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. (2012, Ekim 22). 2012/11945 E., 2012/16772 K. sayılı karar.
- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi. (2022, Mayıs 24). 2020/8509 E., 2022/3996 K. sayılı karar.
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu. (2003, Ocak 29). 2003/4-47 E., 2003/37 K. sayılı karar.
- Yargıtay Hukuk Genel Kurulu. (2003, 2 Nisan). E. 2003/4-260, K. 2003/271 K. sayılı karar.
- Yarsuvat, D. (1984). *Türk hukukunda eser sahibi ve hakları* (2. baskı). İÜSBF Yayınları.
- Yavuz, L., Alıca, T., & Merdivan, F. (2013). *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu yorumu* (Cilt 2). Seçkin Yayıncılık.
- Yetik, K. H. (2005). *Edebiyatta çalıntı: Deneme*. İnkılâp Yayınları.

Yılmaztekin, H. K. (2020). Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca eser sahipliği ve hak sahipliği ile bunların tecavüz davaları bağlamında davacı sıfatına etkileri. *Adalet Dergisi*, 65, 499-557.

Etik Kurul Onayı

İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 17/02/2025 tarih ve 43037191-604.01-14599 sayılı etik kurul onayı alınmıştır.